

„A múlt előtt emeld meg a kalapodat. A jövő előtt gyűrd fel az inged ujját.” – figyelmeztet egy angol mondás. Hálátlan lenne az utókor, ha engedné hogy feledés homálya borítsa a nagy elődök munkásságát. Folyóiratunk ezért fontosnak tartja, hogy időről-időre emlékezzen és emlékeztessen azokra az oktatókra, akik jelentős teljesítménnyel beírták nevüket egyetemünk – és a tudomány – történelmébe. Kérjük tisztelt olvasóinkat, hogy amennyiben ők készítettek tanulmányt, vagy visszaemlékezést, vagy birtokukban van egyetemtörténeti dokumentum, és ezeket közlésre méltónak ítélik, küldjék el a szerkesztőségnek.

PÁRNICZKY GÁBOR

(1925–1992)

ÉLETÚT

Iskolai tanulmányok:

- Érseki Gimnázium, érettségi 1943
- József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem (majd Agrártudományi Egyetem) mezőgazdasági szak 1943–1948
- Valószínűség-számítási tanulmányok az Eötvös Loránd Tudományegyetemen

Munkahelyek, munkaviszonyok:

- Agrártudományi Egyetem Statisztika Tanszéke mellett működő Dunavölgyi Agrártudományos Intézet 1947–1949
- Szövosz vezető statisztikus 1949–1951
- Országos Tervhivatal főelőadó 1951–1953
- Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Statisztika Tanszék 1953–1990
 - adjunktus, 1953
 - docens, 1972
 - egyetemi tanár, 1978

Tudományos fokozatok:

- egyetemi doktor, 1958
- közgazdaság-tudomány kandidátusa, 1966
- közgazdaság-tudomány doktora, 1978

Egyetemi feladatok:

- vezető oktató
- tanszékvezető 1986–1990

Tartós nemzetközi statisztikai szolgálat (18 év)

- ENSZ szakértő, Ghana (1963–1965)
- ENSZ Világkereskedelmi és Fejlesztési Szervezet (UNCTAD) főmunkatárs, majd vezető statisztikus (1966–1972), közben egy évet töltött Ugandában (1969)
- ENSZ statisztikai feladatok (1973–1976)
- ENSZ Éllemzési és Mezőgazdasági Szervezete (FAO) Statisztikai Elemző Szolgálat vezetője (1982–1985)

Szakmai szervezetekben tagság

- Nemzetközi Statisztikai Intézet (ISI), 1977
- Magyar ENSZ Társaság Intéző Bizottságának tagja
- MTA Statisztikai Bizottságának elnöke
- MST választmányának tagja

Szerkesztőbizottságokban tagság

- Statisztikai Szemle
- Acta Oeconomika

Kitüntetés

- Fényes Elek Emlékérem 1990

Kedvelt elfoglaltság

- Tenisz, evezés, síelés

PÁRNICZKY GÁBOR, A PROFESSZOR

Egyetemi tanulmányai alatt tanítómestere, *Ihrig Károly* professzor irányítása mellett bekapcsolódott az Agrártudományi Egyetem Statisztika Tanszékének munkájába, első munkahelye is ez volt. Ezt követően néhány évi gyakorlati statisztikai munka után 1953-tól nyugdíjba vonulásáig egyetlen hazai munkahelye a közgazdaságtudományi egyetem Statisztika Tanszéke lett.

A tanszéken szinte kezdettől fogva vezető oktató volt. Tevékenységében az oktatás mellett igen nagy súlya volt *új statisztikai tantárgyak* kialakításának és fejlesztésének. Az egyetemen első feladatai közé tartozott a szakok igényei szerinti több szakstatisztikai tárgy, így a belkereskedelmi, a külkereskedelmi, majd a mezőgazdasági statisztika kialakítása, illetve azokban való közreműködés. Érdeklődése a matematikai statisztikai módszerek irányába fordult, széles körű nemzetközi szakirodalmi és kiváló matematikai statisztikai ismeretei révén tevékenysége egyre inkább az alapstatisztika, az általános statisztika fejlesztésére összpontosult. Ennek folyamatát, állomásait fémjelzik a *Köves Pállal*, szerzőtársával készített tankönyvek.

TANKÖNYV 1.

Az ötvenes évek második felében Köves Pál és Párniczky Gábor, a tanszék fiatal, ambiciózus adjunktusai *Péter György* akkori tanszékvezetőtől új *általános statisztika* tankönyv írására kaptak felkérést. A mű először jegyzetként, majd 1960-ban a Tankönyvkiadó gondozásában 412 oldalas könyvként jelent meg, amit további két változatlan kiadás követett. A könyvnek a reprezentatív megfigyeléshez szükséges valószínűség-számítási fejezete is volt, mivel a közgazdászok akkori matematika-oktatásában ez nem szerepelt. Az új könyv egyetemi tananyagként, továbbképzések anyagaként szolgált, de egyben szakkönyv szerepét is betöltötte, így nagy figyelmet kapott a szakma részéről is. A *Statisztikai Szemlében* megjelent recenzió szerint „A tankönyv ismeretanyaga korszerű [...], a szerzők didaktikailag alapjában kifogástalan, igényes művet alkottak. A könyv nyelvezete egységes, a két szerzőnek sikerült egy könyvet írni” [Huszár, 1961], jóllehet volt közöttük tematikus megosztás.

A Magyar Közgazdasági Társaság Statisztikai Szakosztálya vitaülést szervezett a könyvről Péter György KSH-elnök, tanszékvezető elnökletével. Varga István professzor kritikusan szolt a tankönyv műfajról, vele szemben Vincze István, az MTA Matematikai Kutatóintézet igazgatóhelyettese szerint ilyen könyvre szükség van és szükség lesz a jövőben is. Prékopa András, (akkor az ELTE adjunktusa) kiemelte, hogy a tankönyv matematikai részei a közgazdászok számára érthetően vannak megfogalmazva, és pontosak a magyarázatok. „Számomra különösen élvezetes volt olvasni a sztochasztikus kapcsolatokról, általában a valószínűség-számításról szóló részt” [Vitadélután, 1961].

TANKÖNYV 2.

Az igen jelentős átdolgozással 818 oldal terjedelműre bővült új *Általános statisztika* tankönyvet 1973-ban a Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó jelentette meg. A közgazdászhallgatók matematikaoktatásának kiterjesztése következtében a könyvből a valószínűség-számítási fejezet kikerült, viszont szinte valamennyi korábbi fejezet, különösen a reprezentatív megfigyelés, a korrelációszámítás, az idősorok elemzése részek bővültek. Új témakörökkel, így a becslések és hipotézisek ellenőrzése, analóg demográfiai és közgazdasági modellek fejezetekkel gazdagodott a tankönyv. A módszerek illusztrálása céljából az egyes fejezetekhez gyakorló feladatrész is kapcsolódott. E könyv 1978-ra mintegy 10 ezer példányban fogyott el. A *Statisztikai Szemlében* és a *Demográfia* folyóiratban ismertetés jelent meg róla. Az MTA Statisztikai Bizottsága és a Magyar Közgazdasági Társaság Statisztikai Szakosztálya ülést rendezett a tankönyvről Kádas Kálmán professzor vitavezetésével. A könyvet általában igen magas színvonalúnak és didaktikailag is nagyon jónak értékelték. Theiss Ede professzor kiemelte, hogy a tankönyv nagy érdeme a belső logikája, és végre a magyar statisztika olyasmit produkált, ami a külföldi színvonalat nagyon megközelíti [MKT, 1974].

TANKÖNYV 3.

A következő *Általános statisztika* tankönyv készítését megelőzően a tanszék vitaülést rendezett az átdolgozási koncepcióról [Kerékgyártó-Melega, 1974]. Változtatások történtek az egyes fejezetek tartalmában, sorrendjében, új fejezettel, a statisztikai információrendszerrel gazdagodott a mű. A közgazdasági szemlélet erősítését célozta az indexszámításban az indifferenciagörbék tárgyalása. Kitekintő jelleggel került be a *többváltozós statisztikai elemzés egyéb módszerei* témakör, korszerűbbé vált az idősorelemzés. Kikerült viszont az analóg demográfiai és közgazdasági modellek fejezet, valamint a készülő példatárra tekintettel elmaradtak a gyakorló feladatok. A 750 oldal terjedelmű könyv kétkötetes lett, továbbra is megőrizte a tankönyv, szakkönyv jellegét, és ezt is a KJK jelentette meg 1981-ben. Mátyás Antal [2000: 61] szerint: „Köves Pál és Párniczky Gábor statisztika tankönyve teljesen megfelelt a fejlett nyugati egyetemek követelményeinek.” (A tízéves időközökkel megjelenő három könyvet Köves Pál *adjunktusi, docensi, professzori* könyvnek nevezte.)

A Köves–Párniczky tankönyv több mint 30 évig szolgálta a közgazdászhallgatók statisztikai felkészülését, a továbbképző kurzusokat, a társegyetemek statisztika-oktatását. A két szerző neve olyannyira összekapcsolódott, hogy többen egy névnek gondolták. A tanszéken a magas színvonalú alapstatisztika tananyaga történetileg egy korszerűsítési és egyben értékmegőrző folyamatban formálódott, mérföldkövei a Theiss alapoktól induló Köves–Párniczky könyv, majd a jelenlegi Hunyadi–Vita tankönyv. Az alapstatisztika oktatásában közreműködő fiatal oktatókat szerzőtársával együtt, fokozatosan vonták be a tananyagkészítés folyamatába. A kezdetben elhangzott „ide kérek egy cuki példát” (Genfből érkezett) megrendeléstől az egyes anyagrészek megvitatásáig, kiegészítések, javítások elkészítéséig szinte „szerzőtársként” dolgozhattunk a két szerző mellett, ami nagyban segítette fejlődésünket is.

Párniczky Gábornak nemcsak a tananyagírói tevékenysége, hanem előadásai is máig példaértékűek a tanszéken. Nagy gondossággal tervezte meg az általa előadott téma anyagát, jól felmérte, hogy mi fér bele a rendelkezésre álló időkeretbe, színes példákkal gazdagítva mutatta be az egyes módszertani eszközöket, világos, jól érthető magyarázatai, kiváló orgánuma és humora az egyetem legjobb előadói sorába emelte. Előadásait a tanszék fiatal és kevésbé fiatal oktatói is látogatták. Külföldön töltött éveit alatt, amikor rövidebb időre hazalátogatott, mindig beugrott egy-két előadással.

A tartós nemzetközi statisztikai szolgálatból való hazatérését követően tanszék-vezető lett. Betegsége miatt sajnos rövid ideig, mindössze négy évig viselhette a tisztséget. Tevékenységében érvényesült hallatlan nagy nemzetközi tapasztalata, kiváló vezetői adottságai, széles körű szakmai tudása, ami nagy hatással volt az általa irányítottakra. Stabilizálta a tanszék egyetemen belüli helyzetét, a tantervekben elfoglalt súlyát. „Ideális vezető volt.” [Köves, 1992]. Kifejezetten jó szakmai kapcsolatot tartott a KSH-val. Munkatársait folyamatosan segítette, figyelmet fordított oktatómunkájuk mellett publikációs teljesítményükre, külső szakmai tevékenységükre is. Szorgalmazta a hagyományos tanszéki összejöveteleket, kirándulásokat. Intellektuális humorával a rendezvények színes egyénisége volt. A tanszéken mindenki tisztelte és szerette.

PÁRNICZKY GÁBOR, A TUDÓS

Mostanában újra kézbe vettem Párniczky Gábor számos írását. Számomra tartalmukban és tárgyalásmódjukban ma is nagy hatású szellemi élményt jelentettek. A külföldi szakirodalom folyamatos követése, a korszerű tananyagok készítésének feladata, a hazai statisztikai gyakorlat fejlesztésének igénye, illetve az ezekhez kapcsolódó problémák felvetése, megoldásuk keresése és természetesen a módszertani eszközökre irányuló érdeklődése motiválták kutatásait. Gondot fordított arra, hogy kutatási eredményeinek közreadásával segítse a statisztikai módszerek alkalmazását, a gyakorlati statisztikát, a statisztika oktatóit is. Cikkeiben mindig jól elhatárolta, hogy mivel foglalkozik az adott tanulmány és mire nem kíván válaszolni.

A rendkívül gazdag és szerteágazó szakirodalmi tevékenységéből a továbbiakban néhány jelentős területet emelek ki.

Az ötvenes évek második felében a korábban sajnálatosan háttérbe szorított matematikai-statisztikai módszerek előtérbe állítását szolgálta a *Csepinszky Andor* szerzőtárrsal írt *Reprezentatív megfigyelés a gazdasági statisztikában* c. könyve, majd a Theiss Ede által szerkesztett *Korreláció és trendszámítás* c. könyv egyik szerzője volt.

ÁRSTATISZTIKA

Az árváltozások mérésének módszertanán belül elsősorban a minőségi változások kezelésével, a termékspecifikációval, illetve az összehasonlíthatóság kérdéseivel foglalkozott. Nagyon alapos áttekintést adott a minőségi jellemzők és az árak közötti regresszió alapuló hedonikus módszerről, alkalmazási lehetőségeiről [Párniczky, 1982]. Kísérleti számítást készített a lakásértékesítési árindex meghatározására, amelyet elemző módon összehasonlított a KSH-ban számított indexszel. Rámutatott arra is, hogy a hedonikus módszer más területeken is hasznos segédeszköznek bizonyulhat az árstatisztika megoldatlan problémáinak kezelésében.

A fogyasztói árindex módszertani kérdései közül intenzíven foglalkozott az egyedi árak megfigyelése során alkalmazott laza és szoros specifikáció problémáival, áttekintést adva az erre vonatkozó nemzetközi gyakorlatról, illetve az ENSZ ajánlásairól [Párniczky, 1989]. A KSH akkori gyakorlatával szemben a szűkebb specializáció mellett foglalt állást. A szolgáltatások (pl. az autójavítások) árváltozásának megfigyelésénél javasolta, hogy az árakat ne csak a szolgáltatást nyújtóktól gyűjtsék, hanem legalább ellenőrzésképpen az igénybevevőtől is kérjék.

REPREZENTATÍV MEGFIGYELÉS

Kutatómunkájának egyik fő területe, ahol jelentős eredményeket ért el, a reprezentatív megfigyelés módszertani kérdései és alkalmazása. Elsősorban a mezőgazdasági és a kereskedelmi statisztikában szorgalmazta a teljes körű adatfelvétel reprezentatív megfigyeléssel való helyettesítését. Vizsgálta a reprezentatív megfigyelés gazdasági hatékonyságát, a különböző célú adatgyűjtések összevonási lehetőségeit [Párniczky, 1962]. Hazai és külföldi példákkal alátámasztva rámutatott arra is, hogy a teljes körű megfigyelésből származó információt hogyan lehet felhasználni a mintavételes eljárások pontosságának növelésére a hányadosbecslés módszerét alkalmazva és fordítva, a reprezentatív megfigyelés eredményeit a teljes körű adatfelvétel eredményeinek javítására.

Kiemelten foglalkozott a mintavételi torzításokkal (Párniczky 1961). Az erre vonatkozó kutatásait összegezte kandidátusi értekezésében. Rendszerezett, átfogó képet adott a statisztikai torzítások értelmezéséről, okairól, az ellenőrzési módszerekről és a torzítás csökkentésének lehetőségéről. Ráirányította a figyelmet arra is, hogy a szakirodalom csak a véletlen hiba csökkentési módszereit említi, jóllehet a mintavételi torzítás csökkentése is jelentős fontossággal bír. Több mintavételi eljárás összehasonlításával foglalkozva felhívta a figyelmet a véletlen hiba és a torzítás együttes hatását figyelembe vevő átlagos négyzetes hiba alkalmazására, illetve a torzított mintavétel esetén a konfidenciaintervallum számítási módjára.

AUTOMATIKUS OSZTÁLYOZÁS

Egy további, nagyon fontos terület, ahol Párniczky Gábor maradandót alkotott, az *integrált statisztikai információrendszer* kialakításának témaköre. A statisztikai informatika alapjait tárgyaló könyvet írt, amelyben kiváló áttekintést adott az automatikus osztályozásról, a tárgyalást statisztikai példákkal illusztrálta, és rámutatott a statisztikai alkalmazásokra [Párniczky, 1976]. *Az osztályozás szerepe a statisztikai információrendszerben* c. akadémiai doktori értekezésében a statisztikai osztályozásnak és a nomenklatúraszerkesztésnek az információs rendszerrel való kapcsolatával, új osztályozási módszerek, eljárások modelljének megteremtésével interdiszciplináris módszertani szemléletben foglalkozott.

Említést érdemel Párniczky Gábor azon kutatói gyakorlata is, hogy a statisztikai módszertan korszerűsítésének fontosságát érezve, figyelemfelhívó céllal, számos friss külföldi szakirodalmi cikket, könyvet ismertetett a Statisztikai Szemlében.

Műveinek válogatott bibliográfiája 164 tételt tartalmaz [KSH KDSZ, 1999].

PÁRNICZKY GÁBOR, A SZAKEMBER

A gyakorlati statisztikai munkát, a tudományos eredmények alkalmazását itthon és külföldön többirányú felkészültségével segítette.

Több ízben, összesen 18 évet töltött nemzetközi statisztikai szolgálatban, az ENSZ különböző statisztikai szervezeteiben vezetőként, szakértőként, többféle statisztikai munkával. Ő szervezte meg például a kampalai egyetemen a Statisztikai és Közgazdasági Intézetet, Ghánában a reprezentatív adatfelvétel tervezését és szervezését segítette és megszervezte a mezőgazdasági statisztikát. Az ENSZ által Genfben életrehívott Világkereskedelmi és Fejlesztési Szervezet statisztikai rendszerének létrehozását irányította, majd ő lett a vezetője. A FAO-nál végzett munkájával nagyban hozzájárult az afrikai térség mezőgazdasági termelésének becslési módszerei, aggregát mérőszámai, idősorai, a GDP-ben a többi tétellel kompatibilis módon való szerepeltetése módszerének kialakításához. Sokat segített a statisztikusok képzésének fejlesztésében. Párniczky Gábor ENSZ megbízásban végzett munkájáról rendkívül pozitív visszajelzések érkeztek, tekintélyt, hírnevet szerzett a magyar statisztikusoknak.

A hazai gyakorlati statisztikai tevékenység fejlesztésében folyamatosan dolgozott. A KSH megbízásából vett részt számos mintavétel tervezésében, új becslési módszerek kidolgozásában, kísérleti számítások végzésében, szakértői vélemények készítésében. Foglalkozott a külkereskedelmi árszínvonal vizsgálatával, az átlagárak indexével. Tanulmányok, munkaanyagok felkért bírálójaként mindig a szakmaiságnak megfelelően kritikus, de egyben segítőkész véleményt készített.

PÁRNICZKY GÁBOR JELENTŐSÉGE

Nagy formátumú és tudású, széles műveltségű, eredményesen dolgozó statisztikus volt. Elismerést érdemlő tevékenysége és főbb eredményei:

- a szerzőtársával, Köves Pállal készített tankönyvek,

- kiváló statisztika előadásai,
- példaértékű tanszékvezetése,
- hozzájárult a statisztikatudomány fejlődéséhez,
- a gyakorlat számára is fontossággal bír, tudatos kutatási témaválasztása,
- a tudományos eredmények gyakorlatba való átültetése,
- a hosszú nemzetközi statisztikai szolgálatban végzett eredményes munkája,
- a nemzetközi tapasztalatok közvetítése,
- tekintélyt vívott ki a magyar statisztikusoknak,
- a szakmai tanácskozásokon tanúsított kritikus, de segítőkész magatartása.

Végezetül életpályájának hatásáról összefoglalóan Párniczky Gábor tankönyv-írásba is bedolgozó munkatársát, a későbbi tanszékvezetőt, *Vita Lászlót* idézve: „Párniczky Gábor minden bizonnyal a XX. század egyik legnagyobb magyar statisztikusa volt, aki mind a statisztika elméletében, mind annak egyetemi oktatásában, mind a gyakorlati statisztikai tevékenységben maradandót alkotott” [*Vita*, 2005: 586].

KERÉKGYÁRTÓ GYÖRGYNÉ

IRODALOM

- Huszár István (1961): Az általános statisztika új egyetemi tankönyvéről. *Statisztikai Szemle* 1961(4): 415.
- Kerékgyártó Györgyné–Melega Tiborné (1979): Az általános statisztika c. tankönyv átdolgozásának előkészítése. *Statisztikai Szemle* 1979(5): 513–516.
- Köves Pál (1992): Dr. Párniczky Gábor 1925–1992. *Statisztikai Szemle* 1992(11): 982–983.
- Mátyás Antal (2001): *Tények és visszaemlékezések*. Budapest: Aula Kiadó.
- MKT (1974): Az MKT Statisztika Szakosztálya és az MTA Statisztikai Bizottsága 1974. november 4-én rendezett vitájának Köves Pál által készített emlékeztetője.
- KSH Könyvtár és dokumentációs szolgálat (1999): Nagy magyar statisztikusok 15.: *Párniczky Gábor (1925–1992) műveinek válogatott bibliográfiája*, 52.o.
- Párniczky Gábor (1961): A mintavételi torzítások szerepe a reprezentatív megfigyeléseknél I-II. *Statisztikai Szemle* 1961(10): 963-989 és 1961(11): 1107–1124.
- Párniczky Gábor (1962): A reprezentatív megfigyelés gazdasági hatékonyságának problémái. *Statisztikai Szemle* 1962(7): 725–736.
- Párniczky Gábor (1976): *A statisztikai információrendszer alapjai*. Statisztikai Kiadó Vállalat.
- Párniczky Gábor (1982): Az árszínvonal-változás mérése hedonikus módszerrel. *Statisztikai Szemle* 1982(5): 475–485.
- Párniczky Gábor (1989): A fogyasztói árindex számításának néhány kérdése. *Statisztikai Szemle* 1989(3): 258–265.
- Vitadélután a Kossuth Klubban (1961): *az 1961. április 21-én rendezett vita jegyzőkönyve*
- Vita László (2005): 80 éve született Párniczky Gábor. *Statisztikai Szemle* 2005(6): 586.

MÚLT ÉS JÖVŐ TALÁLKOZÁSA

75 ÉVES A MÉRNÖKTOVÁBBKÉPZŐ INTÉZET

ELŐZETES PROGRAM

Helyszín: BME „K” épület, díszterem

Időpont: 2014. március 7.

9.00–9.30	Regisztráció
9.30	Köszöntők: Péceli Gábor, rektor BME
Rostoványi Zsolt, rektor BCE
10.00	Benedek András, az MTI igazgatója: „Tanulságok és késztetések”
10.30	Kerekasztal-beszélgetés: „Globális társadalmi transzformációk: válságok, utak és útvesztők”
Részvevők: Simai Mihály akadémikus
Tamás Pál professzor
Vámos Tibor akadémikus
Moderátor: Ginsztler János akadémikus
11.45–12.20	Hozzászólások, vita
12.20–12.30	Zárszó
12.30-	Fogadás, kötetlen beszélgetés

A rendezvény szervezésében közreműködik a Budapesti Corvinus Egyetem.